

Валентина Асенова / Valentina Asenova

**УСТАНОВЯВАНЕ И ПРОМЕНИ В ДИОЦЕЗА
НА НИКОПОЛСКАТА ЕПАРХИЯ ПРЕЗ XVII–XIX ВЕК.
НАЧАЛНИ БЕЛЕЖКИ**

**Establishment and Changes in the Diocese of
the Bishopric of Nikopol in the 17th–19th Centuries.
Introductory Notes**

Abstract: The main purpose of the paper is to examine the history of the Catholic Church in the Bulgarian lands, in particular the Nikopol Diocese during the 17th–19th centuries. The rule of each monsignor of the diocese is examined in chronological order, as well as the changes in the administrative and hierarchical structure of the Catholic Church and the Paulician community.

Going chronologically through the key historical moments of the Catholic Church in our lands, the specific historical and cultural phenomena are outlined that led to changes in the diocese of Nikopol in the context of each settlement.

An attempt is made to clarify the different role of the Catholic Church in each particular historical moment in terms of the impact on the Paulician population as well. Many moments rich in fragmentation are singled out, but the moments before and after the liberation from the Ottoman Empire stand out in particular. Based on this, the adaptation of the church to the events in the community is traced in the atmosphere of changing administrative and political circumstances.

Keywords: Catholic Church, bishopric of Nikopol, religious element, Paulician, rite, Sacred Congregation, Baptism, conversion to faith, Franciscans, Passionists.

За разработването на настоящото изследване първо трябва да бъдат разгледани елементите на структурата на Католическата църква, административното ѝ устройство, йерархичната ѝ подредба и промените в католическите епархии в българските земи през XVII–XIX в. Важно е да се конкретизират условията и факторите, поради които се образуват многобройни католически общности. Ще изследваме историята на Католическата църква в българските земи и по-конкретно на Никополска епархия, като на основата и на персоналното представяне на нейните най-изявени духовни лидери ще разгледаме следните въпроси:

1. Контекстите на историческа и културна среда, в която се създават католическите общности;

2. Присъединяването им към Рим и пътят, по който това се осъществява;
3. Вътрешнообщностните отношения и тяхното развитие.

Във великолепно си изследване, посветено на католическата пропаганда в българските земи през XVII в., Никола Милев говори за „три вероизповедни елемента“¹, към които била насочена пропагандата на Римската църква чрез мисионерската работа на отците францисканци, опитали първи да проникнат по тези места. Подчертава, че този път те се опитват проникването да не е епизодично, а да е под формата на постоянно функционираща мисия според разпоредбите за разпространението на вярата от историческия вселенски събор на Римската църква, състоял се в град Тридент (Тренто) през 1545–1563 г. и известен с името Тридентски събор.

Като „вероизповеден елемент“ номер едно Милев определя католиците от Северозападна България в Чипровец, Копиловец, Железна и Клисуре, наследници на саксонски колонисти-рудари, пристигнали по нашите земи някъде през XIII в. с цел подобряване на рудодобивната технология на работа. Най-вероятно те според него са дошли от някоя от съседните територии като например Влашко, но няма исторически извор, който да го потвърди. Ще отбележим, че липсва категорично потвърждение и в наскоро публикувания трактат на Петър Богдан „За древността на бащина земя и за българските дела“². Към тази първа група Милев добавя и католиците от дубровнишките колонии, основани в по-големите градове из българските владения на Османската империя.

„Вероизповеден елемент“ номер две са павликяните, поселени по течението на река Осъм от Дунав до Стара планина и тези из Пловдивско.

Последният трети елемент било православно мнозинство, но особени надежди за привличането му към католическата общност не били възлагани. Православните, според мнението на тези първи мисионери, били по-големи врагове на католиците и от мюсюлманите³.

Павликянските общности се превръщат в сърцевина на първата, най-многобройната и въоръжена със стабилност общност на католиците от латински или западен обред в България.

На тях се основава структурата на Католическата църква от западен обред по българските земи от XVII до средата на XIX век, когато възниква Католическата църква от източен обред (1860 г.). Покръстването на павликяните от Северна България започнало около 1600 г. чрез енергичната работа на Петър Солинат/Салинат⁴, който строи училища, църкви и манастири за католиците. С негови препоръки се приемат за обучение в Рим първите български даровити младежи. Един сред първите е Иван Лилов, роден през 1601 г. и завърнал се в Чипровец през 1622 г. Приобщаването на павликяните в Южна България към католицизма започнало през 1622 г. след създаването на Свещената конгрегация за разпространение на вярата, учредена с була на папа Григорий. Обръщането на павликяните към католицизма продължило около 50 години и за едните, и за другите⁵. В релациите на католическото духовенство в България от този период (1618–1680 г.) се споменават поименно около 40 селища

(включително и големите градове), имащи отношение към Светия престол⁶. Тези цифрови данни не могат да бъдат приети за окончателни и за база, въз основа на която могат да се изкажат крайни заключения, защото конюнктурата, в която се установява и развива Католическата църква, е многократно и бързо променяща се особено в двете десетилетия след 1688 г. От Чипровското въстание до края на века в докладите за Софийската архиепископия се споменават само 8 католически селища, в които пребивават (и то не постоянно) общо 14 свещеници и монаси⁷.

Петър Злоютрич е роден през 1565 г. в град Соли в дн. Босна и Херцеговина. Работата му по създаване на Кустодия България и породените от това административни промени от началото на века довежда до отделянето на францисканската мисия в България от ръководството на босненската мисия. Това става при втория софийски епископ Илия Маринов⁸ през 1624 г., чипровчанин по произход, който е и първият българин, заел този пост.

Първоначално създадено като епископско седалище, Чипровец се превръща в автономен център за административното ръководене на францисканската общност в Кустодия България, която приобщава територии в България, Влашко и частично тези в Унгария. Изворите сочат, че „властта“ на Чипровец се разпростира дори по-широко и надхвърля пределите на епархията⁹.

Както вече отбелязахме в по горните редове, в предшестващото тези събития време България била под управлението на Босна и това е основният мотив точно францисканците и Петър Солинат да попаднат по българските земи и да се заемат с основната си задача – укрепване на католическата вяра, преобръщане на населението към католицизма. Успехите на Петър Солинат са предимно сред павликяните, защото те са и единствената му опция за разширение на католическата общност, тъй като другите две религиозни групи – мюсюлмани и православни, не биха променили вярата си.

Петър Солинат, воден от вярата си, изпълнява своите функции толкова добре, че последователите му го възприемат като „ангел“, но попада под прицела на османската власт и на Софийската православна митрополия. Той записва името си в историята като „възстановител на католицизма“ по Българските земи.

Петър Богдан

През 1637 г. помощник на епископ Илия Маринов става Петър Богдан (Деодат), който впоследствие го наследява на епископския пост през 1641 г. Двата произхождат от видни чипровски семейства. Подобно на Илия Маринов и Петър Богдан препоръчва разпространението на католическата вяра да става посредством използването на будни павликянски момчета, усвоили ефектите на въздействието по психологически път и обредите на западната църква благодарение на преминатото обучение в Италия. Той подчертава и поставя на пиедестал този метод за разпространение на католическата вяра.

Красноречиви сведения за разрастването на католическата общност са дадени в релацията на Петър Богдан от 1640 г., известна като „Описание на

България от 1640 г.¹⁰. В нея се споменават нови села като Калъчли и Давуджево, в които по това време живеят потомствени покръстени в католицизма павликяни. Анализирайки старите железпкешенски османски регистри от 1498 г. и 1576 г.¹¹, в които тези села фигурират с мюсюлманско население, можем да заключим, че покръстените павликяни са се заселили някъде след 1622 г. От средата на XVII в. Калъчли става най-голямото средище на католици в Тракия. Днес селото е преименувано на Ген. Николаево и е квартал на гр. Раковски. Енергията, ерудицията и авторитетът на младия Петър превръщат през 1642 г. София в архиепископия, а самият него – в титуляр на архиепископски пост. През управлението си архиепископ Бакшев прави сериозни структурни промени в Българската католическа църква. Необходимостта от тези промени дошла от териториалното разрастване на архиепископията до размери, при които не било лесна задача да бъдат обслужвани католическите поселения, а обиколката им отнемала няколко седмици или около 20 дни.

През 1643 г. по предложение на архиепископ Богдан е направено структурно разделение на Софийската архиепископия на две части. Целта е да се постигне по-добро управление на пръснатите в България, Влашко и Молдова католически епархии. По повод на това структурно разделение Конгрегацията създава нова архиепископия, Марцианополската. За нейно седалище е определен Доростол (Силистра) и за първи неин архиепископ е въздигнат Марко Бандулович, родом от Босна. Под юрисдикцията на софийския архиепископ остават Северозападна България, Тракия и Влашко¹², а под юрисдикцията на новата архиепископия са отдадени Добруджа, Северното Черноморие, Молдова, както и католиците от Никополско. Тъй като Марко Бандулович е компроментиран пред турците, той не посмява да се установи в Силистра, а за свое седалище избира Бакъу (Молдова). Поради тази причина се изказва мнение, че поради отдалечеността все не му оставало време за посещение на католиците от татък Дунава. Това негово постоянно отсъствие принуждава католици от Никополско да негодуват срещу него и предизвиква много оплаквания до Конгрегацията. Предвид това през 1647 г. Бандулович предлага на подчинените си свещеници да изберат един между тях, който да бъде препоръчан на Конгрегацията за Никополски епископ¹³.

Учредяването на нова църковна единица се налага и от факта, че в тези години броят на селищата, обслужвани от свещениците францисканци нараства на повече от 70, което затруднява тяхното обхождане. Поради това епископ Петър Богдан Бакшич подкрепя тази реформа. През 1647 г. е учредена Никополската католическа епархия, чийто първи епископ по желание на миряните става Филип Станиславов¹⁴. По този начин е възстановена древната Никополска епархия, чийто средищен град, дал ѝ името си, е епископско средище от V век сл. Хр¹⁵.

Филип Станиславов

Първият епископ на новоучредената Никополската епархия е Филип Станиславов, българин павликянин, родом от с. Ореш. В историята на България

е останал преди всичко като автор на първата печатна българска книга „Абагар“, издадена през 1651 г.¹⁶ Назначен през 1647 г. за епископ по желание на миряните от Никополско, той не се радва на одобрението на францисканския клир у нас не само поради недостойното му според тях поведение, но и защото францисканците възприемат като обида назначаването на нефранцисканец на този висок пост при многобройните жертви, които понася Францисканският орден при покръстването на павликяните¹⁷.

Към 1662 г. по недоказани обвинения Филип Станиславов е сменен от чипровчанина Франческо Соимирович, който до 1655 г. е охридски католически архиепископ.

Едно дръзко писмо, изпратено от Станиславов до Рим, свидетелства за нежеланието му да се моли за прошка: „Какво може да се направи в Никополската епархия повече от това, което аз съм направил?“¹⁸. В началото на 1663 г. Станиславов отпътува към България да служи на длъжността си, но още преди да пристигне го застига заповедта от Никополската епархия¹⁹.

Вторият никополски владика, Соимирович, управлява до смъртта си през 1673 г. и едва тогава монсеньор Станиславов дочаква реабилитацията си. През 1673 г. отново е възвърнат начело на епархията си, но не успява дълго да се радва на повторното си въздигане, тъй като почива през 1674 г.

Антон Стефанов

През 1676 г. за приемник на Станиславов е ръкоположен друг чипровчанин – Антон Стефанов, който, ако не броим повторното назначение на предшественика му, се явява трети никополски епископ. По общобългарски, църковни и свои дела през 1688 г. той отива във Виена, където го заварва погромът над Чипровец и над католиците в България²⁰. За връщане не би могло да се мисли и епископ Стефанов остава извън България, и почива във Венеция на 14 декември 1692 г.²¹

Последиците от Чипровското въстание са разорение, миграции и край на най-активните времена на католическата пропаганда по българските земи. В писмото си до Конгрегацията от 20 октомври 1688 г. архиепископ Стефан Княжевич от Чипровец отбелязва, че във връзка с напредването на австрийските войски турците започват да преследват всички католици в България, убиват и поробват всички, независимо дали имат някакво отношение към въстанието. В точка пета от писмото си той разказва: *А онези, които се избавиха от ръцете на жестокия враг, побягнаха във Влахия, преминавайки Дунава, където се намират понастоящем, сиромаси, окаяни, умират от глад, тъй като изоставиха всички свои имуществва в родината си, откъдето внезапно заминаха, като всеки гледаше да спаси живота си*²².

Макар и неведнага, разоряването на Чипровец рефлектира върху организацията на Католическата църква. Впоследствие остават само двете нейни епархии – Никополската и Софийската. Структурата на тези две епархии се запазва почти непроменена до XX в., като се изключи броят на духовниците.

До края на XVII в. в Софийска епархия се споменават 14 духовници, а в Никополската за това време са известни само двама²³.

Този дефицит на свещеници е документиран и от назначения през 1707 г. за свещеник в Никопол Матей Мадакович. Той констатира, че павликяните в с. Долно Лъжане и Маринополци през последните 25 години не са виждали католически свещеник, поради което голяма част от тях преминават към православието. В писмо от 1708 г., в което описва състоянието на Никополската епархия, той дава следните данни: в епархията има всичко около 600 католически къщи, от които в Белене – 200, в Ореш – 100, в Петокладенци – 50, в Долно Лъжане – 40, в Марцинополци – 46, в Трънчовица – 50 и в Калугерица – 33²⁴.

Едва през 1721 г. за четвърти Никополски епископ е назначен дубровничанинът Марко Андрияши (Андреаши)²⁵. През същата година католическото вероизповедание е забранено от турските власти. Наследникът на Андрияши, Никола Станиславич, братовчед на Филип Станиславов, изпитва „бича на гоненията“ на турците през 1737 г. От резиденцията си в Крайова Станиславич побягва с 300 семейства от епархията в Банат, където през 1739 г. е назначен за банатски католически епископ със седалище в Темишвар²⁶.

Негов наследник трябвало да бъде Джовани (Иван) Балдасаре, но тъй като той не успява да заеме мястото си като шести Никополски епископ, такъв става Антон Бечик (някъде Антон Бецич), който епископства от 1745 до 1751 г. Но и за него всъщност не е сигурно дали успява да заеме мястото си.

През 1750 г. в Рим се основава Конгрегацията на баптистите в чест на св. Йоан Кръстител. С това се поставя началото на възстановяване на авторитета на католическата вяра след разрухата в края на предишното столетие²⁷. С изключителна активност и ревност Антон Пулъези се заема с изкореняването на еретическите заблуди и обичаи между покръстените павликяни. Най-упорити защитници на стария календар и на курбаните са представителите от селата Лъжени и Белене. През 1767 г. той е преместен за епископ на Дубровник и на негово място пристига Себастиан Канепа от същия орден, ръкоположен за епископ в Цариград на 12 юни 1768 г. Той не управлява дълго Никополската епархия. През януари на следващата 1769 г. в с. Ореш се разболява от много тежка простуда и умира.

Седем години след смъртта му постът на епископ е свободен. През 1776 г. за никополски епископ е ръкоположен Павел Гайдаджийски, наричан още Дуванлийски или Дуванлията по името на родното му село Дуванлий, Пловдивско²⁸. Той сменя седалището си неколkokратно. Първо пребивава в Белене, после в Русе и накрая в Букурещ. Гайдаджийски е последният францисканец епископ на Никополската епархия, борил се за изграждане и затвърждаване на позициите на Католическата църква в България. Още в края на XVII в. има предложения за повторно обединение на провинция България с провинция Босна, както е било в миналото, но нейният самостоятелен статут е запазен чак до края на XVIII век²⁹. Доведените от епископ Пулъези баптисти не успяват да се впишат и интегрират в българските условия и постепенно

се разпиляват или умират, а заместници не са изпратени³⁰. С декрет на папа Пий VI от 1781 г. Българската францисканска провинция е закрыта и Никополският диоцез е поверен на конгрегацията на отците пасионисти³¹.

Конгрегацията на пасионистите е основана през 1720 г. и с благословията на папа Пий VI през 1781 г. в България са изпратени първите пасионисти – отците Франциск Ферери и Джакомо Сперандио. През 1782 г. те се установяват в с. Трънчовица. Според писмото на Дж. Сперандио, писано на 21 май 1782 г. в Трънчовица и адресирано до началника на пасионистите в Рим, те пристигат в Трънчовица на 1 май с. г. Пред къщата на мисионерите са посрещнати от цялото село и за да достави радост на всички, Сперандио се опитва да отслужи литургията на български³². Епископ Павел Дуванлията завършва своя житейски път в Букурещ през 1804 г., болен от подагра. Негов заместник става монсенъор Франциск Ферери. Той е ръкоположен за епископ в Рим на 21 септември 1805 г. Поради тежкото боледуване на епископ П. Дуванлията, още преди да бъде ръкоположен практически той ръководи Никополската епархия. Започва работа в епархията през 1806 г., но пребиваването му в нея не е продължително. Притиснат от разбойническите движения, кърджалийските бунтове и хаоса след Руско-турската война, през 1809 г. той бяга във Влашко. Със себе си повежда голямо множество от миряните си. За свое ново седалище избира българското католическо село Чопла, близо до Букурещ. Там той служи едва една година, защото след ежедневния му контакт с болни от чума при извършване на служебните му задължения се разболява и умира на 30 ноември 1813 г.

Наследникът му Фортунат е ръкоположен за епископ във Виена на 17 май 1815 г. и става единадесетият Никополски епископ. Той управлява епархията до преместването си в Кастеланна (Италия)³³ през 1822 г.

След него за епископ в Рим през 1825 г. е ръкоположен Йосиф Молайони. Той пристига в България, придружен от други двама пасионисти – Анжела Парси³⁴ и Джероламо Пициканела³⁵. Пициканела записва своите спомени от мисията в България в издание под заглавие „Notizie della chiesa di Nicopoli in Bulgaria“³⁶. Според неговите данни броят на павликяните католици в Северна България е приблизително 2000 души. Пициканела пише, че павликяните са населени във владенията на Свищовския паша и на Видинския паша, съответно в селата Трънчовица и Петокладенци и в селата Белене, Ореш, Лъжане. Авторът е оставил своите впечатления от висшата форма на невежество, прекомерната бедност и множеството суеверия, в които вярват павликяните. Неговото управление се характеризира със строителство на масивни църковни здания из епархията и стягане на дисциплината на свещениците. Седалището му отначало е в Букурещ, но през 1838 г. се премества в Белене. През 1847 г. Молайони подава своята оставка и заминава за Рим. Умира на 17 юли 1859 г.³⁷

Тринадесетият владика е Анджело Парси, ръкоположен за епископ в Рим през 1848 г. По негово време католиците получават право да строят църкви и в годините между 1852 и 1860 г. са издигнати храмовете в Лъжене, Ореш и Бе-

лене, осветени от самия епископ. По силата на предписанията за религиозните свободи в Хатихумаюна от 1856 г. в Букурещ са поръчани и първите камбани в епархията – две за село Белене и по една за селата Трънчовица и Лъжене. През 1857 г. епископът поръчва още две във Виена, които подарява на село Ореш. След 14 години работа Парси се прибира в родното си място Чивитавекия в Италия и прекратява мисиите си. Там той умира на 24 февруари 1863 г.³⁸

Неговата длъжност поема Антон-Йосиф Плуим, холандец по рождение, ръкоположен в Рим на 19 октомври 1863 г. Невероятна чест му поднася съдбата – да представи Никополската епархия на Вселенски събор. Около 1869 г. епископ Плуим е провъзгласен за архиепископ от папа Пий IX. Папата изпраща архиепископ Плуим на заслужена почивка в Цариград. Там той предава тленното си тяло в ръцете на бога на 17 януари 1877 г. На 20 август 1870 г. Никополската епархия е с нов титуляр – Игнат Феликс Паоли.

Управлението на епископ Феликс Паоли, през времето на което България добива свободата си, е свързано с важни преобразования в структурата на Католическата църква, особено след Освобождението. В началото на 1883 г. папа Лъв XIII променя структурата на Никополската епархия, като Влашко е отделено от юрисдикцията ѝ в самостоятелна архиепископия. Феликс Паоли бива преназначен за първи Букурещки архиепископ. Съответно Никополската епархия остава без епископ и на 3 май с. г. този пост се заема от Иполит Луи Агосто.

Монсенъор Иполит Луи Агосто е оставил следа след себе си в историята на Католическата църква в България като добър строител и основател на забележителните архитектурни обекти на семинарията и катедралната църква в Русе, църквите във Варна и селата Драгомирово, Бърдарски геран, Гостиля и Асеново. Неговото управление и това на наследника му са запомнени и с някои възмутителни прояви на подчинените му свещеници, по-конкретно свързани с „подялба“ на калугерките. Два от тези случаи са буквално емблематични – двубоят между свещеници в с. Белене и в с. Ореш. Участници в свадата в с. Белене са Карло Романо³⁹ и Теодор Чели⁴⁰, а в Ореш – свещениците Еразъм Гилъоти⁴¹ и помощникът му Амбрози. В обръщението си до своя епископ Иполит Агосто от 4 март 1892 г. жители на с. Белене апелират за прекратяване на „тоя пагубен обичай“, който „е в ущърб както за семействата ни в частност, тъй и за общината и държавата ни“. Беленчани изказват опасенията си, че напрежението по тези въпроси води до скандали, които опозоряват „общината и вярата ни пред съседните наши общини и религии“⁴². Допълнително масло в огъня добавя и фактът, че пасионистите привличали най-хубавите девойки за калугерки. Всички тези скандални прояви са отразени и в брой 59 на вестник „Пловдив“. В него се разказва как населението на с. Ореш изгонва своя свещеник, защото той се опитал да провали една сватба, за да отнеме хубавото момиче и да го направи калугерка и това толкова силно възмутило населението, че то било готово да го убие⁴³.

Наследник на Агосто е стар негов съратник от мисионерските години – парижанинът Хенрих Дулсе. Той е ръкоположен за епископ в Рим на 24 февруари 1895 г. Любопитен е фактът, че той управлява Никополската епархия седемнадесет години и едновременно с това е седемнадесетият никополски владика. Може би това не е само съвпадение, защото той напуска Никополската епархия през 1912 г., когато подава оставка. Хенрих Дулсе приключва земния си път в родното си място през 1917 г. От неговото време разполагаме с множество запазени писма, които показват нежеланието на пасионистите обществото да се образова. Многобройни са примерите, които доказват желанието на мисионерите да задържат прогресивното развитие на своето паство. В с. Ореш например през 1892 г. до отца стига задача да съобщи в църквата за заповед на свищовския училищен инспектор отвореното в селото вечерно училище да се посещава от децата. Отецът ги информира за заповедта, като в същото време ги съветва да не изпращат децата си там, за да не „изпадат в лош път“⁴⁴. Преподобният Иван Пистиш убеждава учениците от последно отделение да не продължават образованието си в града. Това е документирано във вестник „Знаме“ в статия от 9 декември 1895 г. Има и множество писма от това време, които свидетелстват за тези събития. Едно такова е писмото на беленския учител Павел Попов до училищния инспекторат в Свищов, в което той посочва конкретни доказателства за спънките, които преподобният Пистиш поставя пред образованието на младежите. През 1894 г. две момчета, завършили VI отделение, по препоръка на училищното настоятелство и общината трябвало да бъдат изпратени в Свищов, за да продължат образованието си, но свещеникът успява да убеди родителите им, че не бива да ги пускат, за да не „оставят вярата“⁴⁵. До свещеника Пистиш многократно са изпращани официални предупреждения относно действията, които той извършва в ущърб на образованието на „младите“. Едно такова писмо от 22 февруари 1896 г., адресираното до него, с подател кмета на с. Белене, уведомява преподобния, че действията му понижават успеха в училище, тъй като предизвикват невъзможност за учениците да посещават редовно учебните занятия⁴⁶.

Представеното по-горе не бива да бъде възприемано като единичен случай, а като свидетелство за поведението на пасионистите по отношение на просветното дело, което се развива в България след Освобождението. Това поведение е безспорно документирано и показва красноречиво нежеланието на мисионерите българският народ да се просвети, както и страха им, че в резултат на просвещението те ще загубят господството си над пасомите.

През XIX в. Александър Теодоров-Балан се занимава с „българите католици в Свищовско и тяхната черковна борба“. Основната му тема, след обиколка в епархията през 1898 г.⁴⁷, е „паралелата между черковната история на православните българи и същата на българите католици“⁴⁸, както и „хармонията между черковните съдбини на българите православни и на българите католици“⁴⁹.

Разнороден е низът от исторически събития, извезал историята на Никополската епархия през годините. С пъстра палитра можем да опишем повратни моменти през вековете, които разкриват как от спасителка, покровителка и стимул за развитие на покатоличената българска павликянска общност в периода преди Освобождението на България, Католическата църква се превръща в институция, противопоставяща се и категорично неподкрепяща и нежелаеща развитието на обществото в културна и научна насока.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Милев, Н.** Католишката пропаганда в България през XVII век. Историческо изследване. София, 1914, с. 24.

² **Богдан, Петър.** За древността на бащината земя и за българските дела. Критично издание, превод и коментар Цветан Василев. Том първи. Текст. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, 111–115. В глава XIII. За католиците, които в днешно време живеят сред българите, П. Богдан отбелязва, че „предците“ му са били католици, но че не се знае „в кой век или в кое време са се заселили в тези области“.

³ **Мутафова, К.** Отношенията между православни духовници и католици в българските земи през втората половина на XVII век. – Исторически преглед, № 6, 1993, 101–115.

⁴ В трактата на Петър Богдан името на първия софийски епископ е посочено като Салинат. – вж. **Богдан, Петър.** Цит. съч., с. 174.

⁵ **Яръков, О.** За покръстването на павликяните. – Истина, 15.VIII.1928, 16.

⁶ **Йовков, М.** Павликяните и павликянски селища в България. София, 1991; вж. и **Телбизов, К.** Нови исторически данни за дейността на българските францисканци през XVII–XIX в. – Духовна култура, 1964, кн. 10-11, 48–60.

⁷ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. – Истина, 20.V.1931, бр. 3.

⁸ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. Първите епископи. – Истина, 27.V.1931, бр. 4.

⁹ **Марков, А.** Катедралната църква „Св. Лудвик“. Първите католици в Пловдив. – Истина, 13, 30.VII.1931.

¹⁰ **Дуйчев, Ив.** Описание на България от 1640 г. на архиепископ Петър Богдан. – АПП, София, 1939/40, кн. 2, 174–210.

¹¹ **Петров, П.** По следите на насието. София, 1971.

¹² **Господинов, Т.** Блаженият епископ Евгений Босилков – рожба на хилядолетната история на Белене. Свищов, 1999, с. 88.

¹³ **Милетич, Л.** Нашите павликяни. – В: Сб. НУНК, 1903, т. 19, с. 17.

¹⁴ Реч на Н. В. Пр. Викенти Пеев от 10.X.1926 г. по случай 700 г. от смъртта на св. Франциск Асизки. – Истина, 27.X.1926, 25 и 26.

¹⁵ **Фортунат, О.** Последният Никополски владика през XVII век. – Истина, 16.XI.1948, 1183.

¹⁶ **Бохачек, А.** Епископ Ф. Станиславов (1612–1674 г.). Личност, дело и неговият „Абагар“. София, 1936.

¹⁷ **Милев, Н.** Цит. съч., с. 109.

¹⁸ Цит. по: **Нешев, Г.** Културни прояви на българския народ XV–XVIII век. София, 1978, 107–110.

- ¹⁹ Реч на Н. В. Пр. Викенти Пеев от 10.X.1926 г., 25 и 26
- ²⁰ Пак там.
- ²¹ **Фортунат, О.** Цит. съч., с. 1183.
- ²² **Йовков, М., Сарийски, П., Примов, Б.** Документи за католическата дейност в България през XVII в. София, 1993, с. 428.
- ²³ **Милетич, Л.** Из историята на католишката пропаганда в България. София, 1894, с. 61.
- ²⁴ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. Първите епископи....., с. 2.
- ²⁵ Пак там, с. 4.
- ²⁶ **Милетич, Л.** Из историята на католишката пропаганда....., с. 65.
- ²⁷ **Ваташки, Р.** Мисията на пасионистите в Никополската епархия. София, 1998, с. 30.
- ²⁸ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. Първите епископи.....
- ²⁹ **Милетич, Л.** Из историята на католишката пропаганда....., с. 64.
- ³⁰ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. Първите епископи.....
- ³¹ Реч на Н. В. Пр. Викенти Пеев от 10.X.1926 г., 25 и 26.
- ³² **Милетич, Л.** Нови документи по миналото на нашите павликяни. София: Държавна печатница, 1905, 88–89.
- ³³ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България. – Истина, 20.V.1931, с. 3.
- ³⁴ А. Парси от 1825 до 1834 г. е мисионер в Лъжани, а през 1847 г. идва повторно в България като Никополски епископ.
- ³⁵ Д. Пициканела от 1825 до 1834 г. е свещеник в Лъжане и Трънчовица, в периода 1836–1866 г. свещенодейства в Трънчовица, а след това отново в Лъжане, където и умира.
- ³⁶ **Милетич, Л.** Нашите павликяни ... , с. 97.
- ³⁷ **Марков, А.** Дейността на пасионистите в България....., с. 3.
- ³⁸ Пак там.
- ³⁹ К. Романо пристига в Белене в 1840 г., след което е назначен за генерален викарий на Ореш и Трънчовица. Изпълнява тази служба до 1869 г. Умира през 1875 г. в Римник (Влашко).
- ⁴⁰ Т. Чели за известно време през 1866 г. е изпратен в Белене за помощник на свещеника.
- ⁴¹ Е. Гильоти служи в Ореш и Белене от 1871 до 1899 г., когато се завръща в Италия.
- ⁴² ДА – Русе, ф. 318К, оп.1, а.е. 34, л. 35.
- ⁴³ **Пловдив**, бр. 59, 6 юни 1892 г.
- ⁴⁴ **Теодоров, А.** Българите католици в Свищовско и тяхната черковна борба. Сказка, четена в тържественото събрание на Българското книжовно дружество на 23 декември 1901. София, 1902, с. 147.
- ⁴⁵ ДА – Русе, ф.318К, оп. 1, а.е. 21, л. 40.
- ⁴⁶ **Господинов, Т.** Просветното и образователното дело в Белене. Плевен, 1998.
- ⁴⁷ **Теодоров, А.** Цит. съч.
- ⁴⁸ Пак там, с. 7.
- ⁴⁹ Пак там, с. 79.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Извори / Primary Sources

Богдан, П. За древността на бащината земя и за българските дела. Критично издание, превод и коментар Цветан Василев. Том първи. Текст. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020 [Bogdan, P. Za drevnostta na bashinata zemya i za balgarskite dela. Kritichno izdanie, prevod i komentar Tsvetan Vasilev. Tom parvi. Tekst. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 2020].

ДА – Русе, ф. 318К, оп. 1, а.е. 21 и 34 [DA – Ruse, f. 318K, op. 1, a.e. 21 i 34].

Дуйчев, И. Описание на България през 1640 г. от архиепископ Петър Богдан. – АПП, София, 1939/40, кн. 2, 174–210. [Duychev, I. Opisanie na Balgaria prez 1640 g. ot arhieriskop Petar Bogdan. – APP, Sofia, 1939/40, kn. 2, 174–210].

Йовков, М., Сарийски, П., Примов, Б. Документи за католическата дейност в България през XVII в. София, 1993 [Yovkov, M., Sariyski, P., Primov, B. Dokumenti za katolicheskata deynost v Bulgariya prez XVII v. Sofia, 1993].

Милетич, Л. Нови документи по миналото на нашите павликяни. София: Държавна печатница, 1905 [Miletich, L. Novi dokumenti po minaloto na nashite pavlikyani. Sofia: Darzhavna pechatnitsa, 1905].

Реч на Н. В. Пр. Викенти Пеев от 10.X.1926 г. по случай 700 г. от смъртта на св. Франциск Асизки. – Истина, 27.X.1926, 25 и 26 [Rech na N. V. Pr. Vikenti Peev ot 10.H.1926 g. po sluchay 700 g. ot smartta na sv. Frantsisk Asizki. – Istina, 27.H.1926, 25 i 26].

Изследвания / Research Works

Бохачек, А. Епископ Ф. Станиславов (1612–1674). Личност, дело и неговият „Абагар“. София, 1936 [Bohachek, A. Episkop F. Stanislavov (1612–1674). Lichnost, delo i negoviyat „Abagar“. Sofia, 1936].

Ваташки, Р. Мисията на пасионистите в Никополската епархия. София, 1998 [Vatashki, R. Misiyata na pasionistite v Nikopolskata eparhiya. Sofia, 1998].

Господинов, Т. Просветното и образователното дело в Белене. Плевен, 1998 [Gospodinov, T. Prosvetnoto i obrazovatelното дело v Belene. Pleven, 1998].

Господинов, Т. Блаженият епископ Евгений Босилков – рожба на хилядолетната история на Белене. Свищов, 1999 [Gospodinov, T. Blazheniyat episkop Evgeniy Bosilkov – rozhba na hilyadoletnata istoriya na Belene. Svishtov, 1999].

Йовков, М. Павликяните и павликянски селища в България. София, 1991 [Yovkov, M. Pavlikyanite i pavlikyanski selishta v Bulgariya. Sofia, 1991].

Марков, А. Дейността на пасионистите в България. – Истина, 20.V.1931, бр. 3 [Markov, A. Deynostta na pasionistite v Balgaria. – Istina, 20.V.1931, br. 3].

Марков, А. Дейността на пасионистите в България. Първите епископи. – Истина, 27.V.1931, бр. 4 [Markov, A. Deynostta na pasionistite v Bulgariya. Parvite episkopi. – Istina, 27.V.1931, br. 4].

Марков, А. Катедралната църква „Св. Лудвик“. Първите католици в Пловдив. – Истина, 30.VII.1931, 13 [Markov, A. Katedralnata tsarkva „Sv. Ludvik“. Parvite katolitsi v Plovdiv. – Istina, 30.VII.1931, 13].

Милев, Н. Католишката пропаганда в България през XVII век. Историческо изследване. София, 1914 [Milev, N. Katolishkata propaganda v Bulgariya prez XVII vek. Istoricheskо izsledvane. Sofia, 1914].

Милетич, Л. Нашите павликяни. – В: Сб. НУНК, 1903, т. 19 [Miletich, L. Nashite pavlikiani. – V: Sb. NUNK, 1903, t. 19].

Милетич, Л. Из историята на католишката пропаганда в България. София, 1894 [Miletich, L. Iz istoriyata na katolishkata propaganda v Balgaria. Sofia, 1894].

Милетич, Л. Нашите павликяни. – В: Сб. НУНК, 1903, т. 19 [Miletich, L. Nashite pavlikyani. – V: Sb. NUNK, 1903, t. 19].

Мутаfoва, К. Отношенията между православни духовници и католици в българските земи през втората половина на XVII век. – Исторически преглед, 1993, 6, 101–115 [Mutafova, K. Otnosheniyata mezhdu pravoslavni duhovnitsi i katolitsi v balgarskite zemi prez vtorata polovina na XVII vek. – Istoricheski pregled, 1993, 6, 101–115].

Нешев, Г. Културни прояви на Българския народ XV–XVIII век. София, 1978 [Neshev, G. Kulturni proyavi na balgarskiya narod XV–XVIII vek. Sofia, 1978].

Петров, П. По следите на насието. София, 1971 [Petrov, P. Po sledite na nasiieto. Sofia, 1971].

Телбизов, К. Нови исторически данни за дейността на българските францисканци през XVII–XIX в. – Духовна култура, 1964, кн. 10–11, 48–60 [Telbizov, K. Novi istoricheski dannii za deynostta na balgarskite frantsiskantsi prez XVII–XIX v. – Duhovna kultura, 1964, kn. 10–11, 48–60].

Теодоров, А. Българите католици в Свищовско и тяхната черковна борба. Сказка, четена в тържественото събрание на Българското книжовно дружество на 23 декември 1901. София, 1902 [Teodorov, A. Balgarite katolitsi v Svishtovsko i tyahnata cherkovna borba. Skazka, chetena v tarzhestvenoto sabranie na Balgarskoto knizhovno družhestvo na 23 dekemvri 1901. Sofia, 1902].

Фортунат, О. Последният Никополски владика през XVII век. – Истина, 16.XI.1948, 1183 [Fortunat, O. Posledniyat Nikopolski vladika prez XVII vek. – Istina, 16.XI.1948, 1183].

Яръков, О. За покръстването на павликяните. – Истина, 15.VIII.1928, 16 [Yarakov, O. Za pokrastvaneto na pavlikyanite. – Istina, 15.VIII.1928, 16].

СЪКРАЩЕНИЯ / ABBREVIATIONS

ДА – Държавен архив

Сб. НУНК – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина

АПП – Архив за поселищни проучвания

ИБИ – Извори за българската история